

Минуло 65 років від часу жахливого воєнного лихоліття. Архівні документи, спогади очевидців відкривають невідомі сторінки воєнного літопису. Архівісти Донецької області й надалі продовжуватимуть дозбирувати матеріали задля висвітлення історичної правди, адже це потрібно передусім молоді, яка повинна знати справжню історію своєї країни і бути гідною її героїв.

Л. Б. МІЩАНЧУК*

КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ “ШЛЯХОМ ПОДВИГУ І СЛАВИ”

28 квітня 2010 року в м. Івано-Франківську відбулась обласна краєзнавча конференція учнівської молоді “Шляхом подвигу і слави”, присвячена 65-й річниці перемоги у Великій Вітчизняній війні.

Її учасники ознайомилися з тими документами, які зберігаються в Державному архіві Івано-Франківської області і розкривають події, що стали як величезною трагедією нашого народу, так і невмирущою його славою.

Особливу увагу привертають протоколи допитів та інші документи про розстріл громадян в застінках Станіславського гетто в 1941–1942 рр. Так, не залишає нікого байдужим доля звичайного хлопця лісника з с.Зелена 20-річного Бойка Михайла, якого фашисти розстріляли тільки за те, що був комсомольцем. Вражає холонокровність, з якою підписано вирок: пропоную ліквідувати (документ перекладено з німецької мови).

Документи періоду війни містять багато списків громадян, розстріляних німецькими загарбниками в містах і селах області. Наприклад, списки страчених м. Надвірної, с. Колодіївці Надвірнянського р-ну та ін. населених пунктів.

Серед них: Мокляк Василь (20 р.) , Коржик Іван (27 р.) і Воронич Микола (31 р.) з с.Колодіївці загинули від рук фашистів за вбивство 2 німецьких солдат; Чичур Василь (27 р.) вбитий німцями під час втечі з тимчасового фашистського табору, а Сабат Галина (25 р.) вагітною вбита за єврейське походження.

Хто добре знає історію Другої світової війни, той пам’ятає про партизанський рух і партизанське об’єднання на чолі з Артемом Сидоровичем Ковпаком. Комісаром цього об’єднання був С. В. Руднев.

---

* *Міщанчук Людмила Борисівна* – заступник начальника фінансового відділу – керівник кадрової служби Державного архіву Івано-Франківської області.

Син комісара Радик Руднев загинув на території нашої області, про що свідчать документи архіву.

Влітку 1943 року в районі хутора Вишнівка зупинилась група партизан, серед яких був і Радик. У цей час на них натрапив німецький каральний загін. Під час перестрілки було вбито кілька партизан. Радик був поранений в стегно. Документи свідчать, що після перестрілки приблизно на третій день Руднев добрався до будинку Олексія Кіф'яка, де і переховувався. Хазяїн давав пораненому ліки, харчі, але хвороба прогресувала, і на 14-й день Радик помер. Похований на полі, а після визволення села від німецьких загарбників перепохований у братську могилу. На основі архівних документів написано декілька документальних та художніх творів про карпатський рейд А. С. Ковпака, трагічну загибель комісара Семена Васильовича Руднева та його сина Радика.

В архіві зберігається низка документів, у яких зафіксовані вражаючі цифри збитків, нанесених німецько-фашистськими загарбниками промисловості, сільському господарству області. Та більше за все крають душу цифри, за якими стоїть смерть ні в чому не винних мирних жителів – жінок, дітей, стариків. Вдумайтеся в ці цифри! 223 920 чол. замучених і вбитих, 68 361 чол. – вивезених в Німеччину на примусові роботи. Зберігається в архіві підшивка листів наших земляків, написаних родичам з німецьких міст і сіл часів окупації. В кожному з них чується невимовна туга за рідним краєм, родиною.

Цікаво почитати спогади учасників боїв за визволення м. Станіслава. Так, молодший лейтенант Бакалійник пише: “За кожную вулицю, за кожен будинок точилися запеклі бої. Німецькі снайпери поливали вулиці вогнем з горищ, напівзруйнованих будинків, з підвалів, з дерев. На одному з будинків по вулиці Грюнвальдській уціліла емблема з одноголовим орлом. Хтось із воїнів скинув її на землю. Це було символічно: ніколи над Станіславом не буде німецького прапора з потворною свастикою. Натовп мешканців міста зустрічав переможців. Це було 27 липня 1944 року”.

Іншим було ставлення до війни на Заході країни. Архівні документи свідчать, що на території Прикарпаття і проти фашистів, і проти комуністів вела нерівну жорстоку боротьбу ОУН-УПА. Довгий час правда про цю боротьбу замовчувалась або ж фальсифікувалась. Тепер, коли архівні документи розсекретили, суспільство має змогу перекоонатися в тому, що це були масштабні визвольні змагання за незалежну Україну, часто жорстокі з обох сторін, часто приречені на поразку для повстанців, бо сили були нерівні. Підпілля було багаточисленним, та роки виснажливої боротьби забирали життя воїнів ОУН-УПА щодня і щогодини. Документи зберігають факти історичної правди про ці події в нашому краї. Генерал Де Голь (президент Франції) колись сказав:

“Якби у мене була така армія як УПА, жоден німець не ступив би на землю Франції”.

Радянська армія звільнила Україну від фашистів. Не можна забувати, що в цій армії воювали мільйони українців, визволяючи свою землю, свої міста і села. Вони воювали за рідних, які гинули в окупації, яких гнали в Німеччину на примусові роботи. Нам пощастило, що вони не дали нацистам панувати над нами з їх таборами смерті, “бабиними ярами”, ідеологією расової вищості, ненавистю до євреїв і слов’ян.

Війна – це зло, найжахливіше, що вигадало людство для знищення собі подібних. І тому сьогодні ми згадуємо всіх, хто воював, хто загинув, хто втратив свою молодість і хто здобув нам перемогу над фашистською Німеччиною. Згадуємо і низько вклоняємося їм.

Л. Л. ЛЕВЧЕНКО, М. О. МЕЛЬНИК*

ПОПОВНЕННЯ ФОНДІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДОКУМЕНТАМИ З ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

65 років для світової історії лише мить, проте за цей час проходить життя цілого покоління людей, три генерації встигають змінити одна одну, і кожна з них має свою історію та культуру. Пам’ять кожної людини зберігає пережите, яке хвилює. Все інше належить до категорії “отримані знання”. Людині властиво отримувати і втрачати знання, або забувати непережите. Покоління, що пережило Другу світову війну вже практично пішло в історію, і лише архіви та музеї зберігають у своїх анналах пам’ять про війну.

У ході підготовки до відзначення 65-річчя Перемоги Державний архів Миколаївської області значно поповнив свої фонди документами з історії Другої світової війни. На зберігання до архіву надійшли документи Миколаївської обласної редакційної колегії “Книга пам’яті України” та документи, зібрані краєзнавцем Цигановим Валерієм Івановичем, який усе своє життя присвятив дослідженню бойового шляху 384-го Окремого Червонопрапорного Миколаївського батальйону морської піхоти Чорноморського флоту.

Миколаївська обласна редакційна колегія “Книга пам’яті України” була створена з метою увічнення пам’яті воїнів, загиблих на фронтах Великої Вітчизняної війни, згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР

---

* *Левченко Лариса Леонідівна* – кандидат історичних наук, директор Державного архіву Миколаївської області.

Мельник Марина Олександрівна – начальник відділу інформації і використання документів Державного архіву Миколаївської області.